

“zo ken't ook”

tekst

Den Andel 2X - toekomstvisie

Inhoudsopgave

I	Verantwoording	
	1. Algemeen	pag. 1
	2. Tot standkomig van de inventarisatie	1
	3. Gebruikswijzer van de visie	2
II	Inleiding	
	1. Vergroting huizenbestand Den Andel	3
	2. Economische ontwikkeling	3
	3. Recreatie	4
	4. Landgebruik	4
	5. Dagelijks en sociaalfunctioneren in Den Andel	5
	6. Samenvatting van de conclusies	6
III	Nadere uitwerking conclusies	
	1. Vergroting huizenbestand Den Andel	7
	2. Activiteiten en economische perspectieven	10
	3. Recreatie	11
	4. Landgebruik	11
IV	Conclusie	13
V	Hoe verder....	13

I. Verantwoording

1. Algemeen.

In 1996 verklaarden de bewoners van Den Andel zich niet te kunnen verenigen met de door de gemeente Winsum aangewezen meewerkzones ten behoeve van woonlocaties in hun dorp. Na onderhandeling met de gemeente kregen de bewoners van Den Andel, vertegenwoordigd in de Vereniging Dorpsbelangen Den Andel, het mandaat om zelf de situering van de meewerkzones te bepalen binnen door de gemeente gestelde randvoorwaarden. Den Andel heeft dit weten uit te breiden tot een opdracht voor het formuleren van een brede visie op het gewenste leefklimaat in Den Andel voor de komende decennia.

In 'kijk op Winsum' 1998, een gemeentelijk rapport waarin de woningbehoefte-prognose en de richtlijnen voor toekomstig beleid voor alle betrokken dorpen binnen de gemeentegrens worden verantwoord, is de pagina over Den Andel niet ingevuld. Ter invulling van die pagina dient deze visie.

Middels subsidie van het project 'Leader Lauwersland' heeft de gemeente Winsum op verzoek van Den Andel, aan 'team 2X' de opdracht gegeven om in samenwerking met het dorp wensen en mogelijkheden voor hun toekomst te inventariseren.

Een voorlopige toetsing van deze inventarisatie op haalbaarheid en werkbaarheid in de feitelijke situatie van Den Andel, is door de leden van 'team 2X' vertaald in de onderhavige visie.

De toekomstvisie 'zo ken't ook' vormt een concept ten behoeve van denk-, ontwerp-, project- en handelingsrichtlijnen voor beslissingen ten aanzien van het woon-, werk- en leefklimaat in Den Andel voor de komende decennia.

De visie is bedoeld als discussiestuk voor bewoners en gemeente.

'Team 2X' is een multidisciplinair team van deskundigen dat de problematiek van het landelijk gebied in noord-nederland op interdisciplinaire wijze benadert en bestaat uit:

drs. R. Brouwer, sociale filosofie;

prof. dr. ir. E.A. Goewie, biologische landbouw, Wageningen UR

ir. H.C. Heerema, architectuur/stedenbouw; coördinatie 'team 2X'

drs. J.A. Koster, managementadvies, Universiteit Nijenrode;

prof. dr. ir. G. Lettinga, milieu technologie, Wageningen UR;

prof. dr. ir. O. Oenema, bodemkunde, Wageningen UR;

dhr. S. van Oevelen, architectuur/stedenbouw.

2. Tot standkoming van de inventarisatie.

Om inzicht te verkrijgen in de toekomstwensen maar ook in prioriteiten- tegenstellingen van degenen die in- en om Den Andel wonen en werken, is een methode gebruikt die afwijkt van de traditionele enquête. De methode bestaat uit een open gesprek waar een onbeperkte hoeveelheid mensen aan kan deelnemen.

Deze methode heet 'Open Space' en is uitgedacht door Harrison Owen.

De methode waarborgt de inbreng van alle deelnemers over zaken die hen echt ter harte gaan en waarvoor zij verantwoordelijkheid willen dragen, danwel waaraan of waarmee zij iets willen doen.

Door 'Open Space' creëren deelnemers met elkaar een gemeenschappelijk referentiekader dat hen helpt een stap verder te komen in het formuleren en uitvoeren van gezamenlijke plannen.

De vereniging Dorpsbelangen en 'team 2X' zijn zich ervan bewust dat om uiteenlopende redenen sommige mensen niet aan een dergelijk gespreksevenement tijdens de meedenk- en doordenk-dag hebben kunnen deelnemen. Om die reden is als aanvulling op de tijdens de denk-dagen verkregen informatie een vragenlijst door het dorp gestuurd. Het totaal van dit materiaal tezamen met enquêtes die in 1996 zijn gehouden door de Vereniging Dorpsbelangen, zijn het uitgangsmateriaal geweest voor team 2X om tot de overwegingen te komen in onderhavige visie.

3. Gebruikswijzer van de visie.

Het rapport bestaat uit:

- Integrale visie in tekst waarin verwezen wordt naar:
(B)-afzonderlijke bijdragen van de leden van team 2X ; andere bijlagen
(K)-visie in beeld
(P)-aanbevelingen voor te starten projecten
- Kaarten-boekje (K)
- Bijlagen-boekje (B + P)

bedoeling was
anders om : met
sterk van 2x komt
DA tot visie

B7

II. Inleiding

1. Vergroting huizenbestand Den Andel:

In 'kijk op Winsum' van september 1998, wordt door de gemeente Winsum uitgegaan van een te verwachten behoefte aan 39 extra woningen in Den Andel, verspreid over 30 jaar. De woningen worden gedacht in de vrije sector en zullen niet door de gemeente worden ontwikkeld. De gemeente wil een aanduiding van de mogelijke kavels waarop deze woninggroei kan worden vorm gegeven. Dit worden de 'meewerkzones' voor de komende 30 jaar waarvoor een verkorte ambtelijke procedure kan worden gevolgd tot verlening van bouwvergunning indien iemand op deze grond wil bouwen. Voor de ontwikkeling van de meewerkzones is de bereidheid van de huidige grondbezitters nodig om hun grond te verkopen, zodat een eventuele bestemmingsverandering kan worden aangevraagd. Er is in die zin geen verschil tussen het eerder geponeerde gemeentelijk voorstel van 1996 en het alternatieve voorstel in de toekomstvisie "zo ken't ook".

Bij het aanwijzen van meewerkzones is in dit voorstel uitgegaan van door de bevolking kenbaar gemaakte wensen ten aanzien van nieuwbouwlocaties:

- zoveel mogelijk de bestaande structuur uit historisch en sociaal perspectief respecteren
- de ruime opzet van de bestaande bebouwing met de vele zichtlijnen handhaven en voortzetten;
- het aanwezige verschil in bebouwing continueren door verschil in nieuwbouw te stimuleren;
- mogelijkheden geven voor grote kavels.

Team 2X neemt in haar overwegingen tevens het volgende mee:

De bestaande lintstructuur heeft invloed op het sociale karakter van het dorp, dit kenmerkt zich door vrijheid en afwezigheid van correctieve controle.

Diversiteit in activiteiten, levensstijlen, opvattingen en sociale positie wordt door de bewoners als positief en als karakteristiek voor Den Andel ervaren. Gebrekkige communicatie is soms het gevolg van deze ruimtelijke en sociale structuur, maar wordt als bijkomend ongemak geaccepteerd.

Conclusie : Verdichting van de bestaande bebouwing als leidend principe voor toekomstige huizenbouw lijkt vanwege het huidige karakter van Den Andel geen passend uitgangspunt.

2. Economische ontwikkeling.

Den Andel is een voorbeeld van een gemeenschap waar het welbevinden veroorzaakt wordt door de landelijke ligging en de hiervoor beschreven sociale structuur. In de discussies op de meedenkdag ging het vooral om de kwaliteit van het fysisch en psychisch milieu, zowel bij bewoners als bij boeren.

De boeren in en rond Den Andel hebben renderende bedrijven met voldoende perspectief op continuïteit, mede dankzij de goede kwaliteit van de grond in de omgeving. Op hun gronden rust niet de druk die in dichterbevolkte delen van het land aanwezig is.

Naast landbouwbedrijven zijn er in Den Andel nog enkele kleinere en middelgrote bedrijven te noemen, zoals bijvoorbeeld een kasbloemenkwekerij, een mechanisatiefabriek, een aannemerij en enkele anderen¹.

¹ zie voor dergelijke informatie tevens 'kijk op Winsum 1998'

B6
B7
B4

In het dorp ^{ont}wonen en ^twerken een aantal kunstenaars en voorts vinden er huisgerelateerde bedrijfsactiviteiten plaats. De bewoners van Den Andel hebben behoefte aan uitbreiding van de mogelijkheden tot het uitoefenen van kleinschalige bedrijfsactiviteiten² aan huis. Hiertoe is het noodzakelijk om bedrijfsaccommodatie op eigen woonbestemde grond te kunnen ontwikkelen. Uit zorg voor de continuering van het dorp als leefgemeenschap zullen initiatieven tot ontwikkeling van bedrijfseconomische activiteiten in het dorp en het scheppen van werkgelegenheid, moeten worden gestimuleerd en eventueel met overheidsmiddelen worden ondersteund.

B8

Conclusie: Het moet mogelijk zijn bedrijfsactiviteiten te ontwikkelen en te huisvesten op eigen woongrond. Het ontwikkelen van economische activiteiten moet worden gestimuleerd.

3. Recreatie.

In Den Andel is nauwelijks sprake van bewust vormgegeven recreatie. De bewoners hebben behoefte aan meer recreatieve mogelijkheden, zolang deze maar niet tot grote bezoekers-aantallen leiden die de rust in het dorp verstoren.

Gedacht wordt vooral aan een vergroting van het directe gebruiksgenot van de omgeving. Op dit moment heeft de omgeving vooral visuele waarde. Het landschap is echter nauwelijks toegankelijk omdat wandel- en fietspaden ontbreken. Het landschap is daardoor minder erfahrbaar. Vergroting van de mogelijkheden om letterlijk dóór de omgeving te kunnen lopen en fietsen, is een veel geuite wens door de inwoners. Ook mogelijkheden tot zwemmen in de nabijheid van het dorp staan op het verlanglijstje.

B8

Conclusie: Het vergroten van de erfahrbaarheid van het landschap is wenselijk en zal moeten worden vormgegeven op een manier waarin boeren en bewoners zich beiden kunnen vinden.

B1

4. Landgebruik.

In het noorden is er vanuit ruimtelijk planologisch oogpunt geen reden om grond van boeren te bestemmen voor andere doeleinden dan landbouw. De exploitatie van de gronden in het noorden van het land voor landbouw, dus ook rond Den Andel, waarborgt de openheid van het landschap. De landbouw heeft belangrijke ruimte-conserverende en landschapstaken.

We hebben geconstateerd dat communicatie tussen bewoners en boeren soms schaars is. De bewoners voelen een bedreiging van de gezondheid van hun leefmilieu door het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de nabijheid van het dorp. De boeren spreken over het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen, de bewoners spreken over het spuiten van gif. De boeren zijn van mening dat zij hun uiterste best doen het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te beperken en uitsluitend te gebruiken indien strikt noodzakelijk. Bij bespuitingen en bij toedienen van mest en meststoffen wordt bijvoorbeeld zoveel mogelijk met de windrichting rekening gehouden, zodat onnodige overlast voor de bewoners wordt vermeden.

Over het algemeen is de gangbare landbouw rondom Den Andel zich bewust van de noodzaak het leefmilieu van mens en dier zoveel mogelijk te vrijwaren van bodem-, lucht-, mens- en diervreemde stoffen.

² zo heeft de heer J. de Koning, Oude Dijk, een plan ontwikkeld voor een camping op eigen grond, achter het huis.

Desondanks zien enkele bewoners het gebruik van naar hun mening milieu-onvriendelijke stoffen liever nog verder teruggebracht. Al gauw gaat de discussie dan over de haalbaarheid van biologische landbouw.

In discussies blijkt bij enkele boeren dat zij geïnteresseerd zijn in een ecologisch inpasbare landbouw en veeteelt, maar dat zij nog onvoldoende kennis hebben om voor omschakeling te kunnen beslissen.

De Andelster situatie kan gezien worden in het licht van de wereldwijde en ook nederlandse urgentie om vanuit economisch en/of milieu-sparend oogpunt de gangbare landbouw om te schakelen naar biologische landbouw. Gezien de druk van de overbevolking en de voortschrijdende uitputting van natuurlijke hulpbronnen, zijn de ontwikkeling van bio-diversiteit, een zorgvuldig grondwaterbeheer, bewaking van de kwaliteit van het drinkwater en stimulans tot multifunctioneel grondgebruik onontbeerlijk geworden voor het scheppen van een gezond leefklimaat.

Deze ontwikkeling op regionaal en boven-regionaal niveau geeft aanleiding om de toekomstvisie van Den Andel te ontwikkelen vanuit genoemde uitgangspunten.

Conclusie: Boeren en bewoners in en rond Den Andel kunnen gezamenlijk zorgdragen voor het scheppen van voorwaarden voor een toenemende (bio)-diversiteit in en van het landschap, zorgvuldig grondwaterbeheer en multifunctioneel grondgebruik.

Landschap is behalve ruimte- en voedselproducent ook noodzakelijk voor een gezonde fysieke en mentale leefomgeving.

5. Dagelijks en sociaal functioneren in Den Andel:

Tijdens de meedenk-/doordenkdag en in de enquêtes zijn ook de volgende onderwerpen naar voren gebracht:

- verkeersremmende maatregelen
- oprichting van peuteropvang
- corvee (van het groen) in het dorp
- aanleg fietspad
- sociale activiteiten...
- oogstfeest

Deze wensen zijn niet afzonderlijk in de visie voor de toekomst opgenomen.

Het nemen van initiatieven tot het realiseren van deze wensen is belangrijk voor het dagelijks en sociaal functioneren van het dorp. Middels denk-dagen zou dit kunnen worden gestimuleerd.

Daarnaast zou een stuurgroep "zo ken't ook" kunnen worden opgericht die náást en in samenwerking mét de vereniging Dorpsbelangen de toekomst visie vertaalt in projecten en werkgroepen. Het is van fundamenteel belang om coördinatie en uitwisseling van informatie te structureren. Initiatieven van individuen die in dit kader hard nodig zijn, kunnen door deze stuurgroep worden gebundeld en gecoördineerd.

Conclusie: Een stuurgroep kan worden opgericht om initiatieven in het kader van projecten voor de toekomst van het dorp verder te helpen en te stimuleren. Een denk-dag per jaar helpt wensen te bundelen en brengt initiatieven voort voor het dagelijks en sociaalfunctioneren van het dorp.

B1

B2
B3

P1

Samenvatting van de conclusies:

- *vergroting huizenbestand Den Andel*

Verdichting van de bestaande bebouwing als leidend principe voor toekomstige huizenbouw lijkt vanwege het huidige karakter van Den Andel geen passend uitgangspunt.

- *economische ontwikkeling*

Het moet mogelijk zijn bedrijfsactiviteiten te ontwikkelen en te huisvesten op eigen woongrond. Het ontwikkelen van economische activiteiten moet worden gestimuleerd.

- *recreatie*

Het vergroten van de erfahrbaarheid van het landschap is zeer wenselijk en zal moeten worden vormgegeven op een manier waarin boeren en bewoners zich beiden kunnen vinden.

- *landgebruik*

Boeren en bewoners in en rond Den Andel zullen gezamenlijk zorg moeten dragen voor het scheppen van voorwaarden voor een grote en toenemende (bio)-diversiteit in en van het landschap, zorgvuldig grondwaterbeheer en multifunctioneel grondgebruik..

Landschap is behalve ruimte- en voedselproducent ook noodzakelijk voor een gezonde fysieke en mentale leefomgeving.

- *dagelijks en sociaal functioneren Den Andel*

Een stuurgroep kan worden opgericht om initiatieven in het kader van projecten voor de toekomst van het dorp verder te helpen en te stimuleren. Een denk-dag per jaar helpt wensen te bundelen en brengt initiatieven voort voor het dagelijks en sociaalfunctioneren van het dorp.

De conclusie's worden in samenhang met elkaar gebracht en verder uitgewerkt. In de tekst staan verwijzingen

B - naar bijlagen K - naar kaarten P - naar projectvoorstellen

III. Nadere uitwerking conclusies

1. Vergroting huizenbestand Den Andel: aanwijzen meewerkzones:

Uitgangspunt is conclusie: *Verdichting van de bestaande bebouwing als leidend principe voor toekomstige huizenbouw lijkt vanwege het huidige karakter van Den Andel geen passend uitgangspunt.*

Tijdens de meedenkdag, de doordenkdag en via enquêtes zijn drie locaties genoemd waarop men het grootste deel van de toekomstige meewerkzones zou willen aanwijzen: het zijn de Oosterweg, de Kruisweg en de Adrianiweg. (O-, K- en A-weg).

De drie geselecteerde bouwlocaties liggen zodanig dat van verdichting van de bestaande bebouwing geen sprake is. Deze locaties voegen zich naar het historisch groeipatroon van het dorp als lint. De huidige bebouwingsstructuur blijft in tact. De Oosterweg ligt parallel aan de Streekweg, waardoor de schijn wordt gewekt een kom-dorp te maken, maar omdat de Streekweg en Oosterweg minstens 500 meter uit elkaar liggen, is van werkelijke komvorming geen sprake. Het gebied tussen Oosterweg en Streekweg beslaat ruim 40ha met overwegend landbouwgrond. Deze landbouw zou op den duur kunnen veranderen van traditionele teelt naar biologische teelt in combinatie met recreatieve waarden, waarbij het open landschappelijk karakter behouden blijft.

Bij het aanwijzen van de O-, K- en A-weg als meewerkzones is het belangrijk de alom geroemde openheid van dorp en landschap te waarborgen.

Dit stelt eisen aan de verkaveling en leidt tot het voorstellen van een ruitvormig te bebouwen oppervlak per rechthoekig kavel.

Voor de situatie in het middengebied van Den Andel kunnen kavelbreedten variëren van 0-30 meter. De kaveldiepte is in principe gesteld op 60 meter, maar kan in individuele gevallen variëren.

Voor alle kavels, groot of klein, geldt een maximaal bebouwingspatroon dat ook bij volledige invulling optimale transparantie geeft vanuit het bestaande dorp naar het open landschap.

De ruit-vorm als maximaal bouwoppervlak geeft naar alle zijden een aanzienlijk groter spectrum aan zicht op de omgeving dan een rechthoekige vorm. Door deze ruit-vorm ontstaat een patroon waarin tuinen, weilanden, landbouwvelden, vijvers en moerasvelden op een harmonische manier met elkaar zouden kunnen worden verweven. De voor- en achterkant van het huis lopen niet noodzakelijkerwijs evenwijdig aan de weg maar mogen ook parallel aan één zijde van de ruit lopen. De rooilijn volgt in dit plan de ruitvorm. Het prettige gevolg is dat de boer op de trekker niet uitsluitend tegen achterkanten van huizen aankijkt.

Bebouwingsvoorschriften:

- nooit twee keer hetzelfde huis naast elkaar bouwen
- vrij naar keuze zijn:
 - materiaal en kleur;
 - plaats van de ingang;
 - plaats waar gebouwd wordt op de kavel;

dit kan ook met rechthoek

K1

B6
B7

K2

P2

K
12

K3

K4
K5

K8

- bouwen van bedrijfsaccommodatie op eigen terrein;
restricties die gesteld worden op grond van de wet op het milieubeheer en de wet op de burenhinder zijn de enige randvoorwaarden die gesteld kunnen worden in de afweging of een bedrijfsactiviteit op eigen grond mag plaatsvinden.

- buiten de ruit mag tussen één en zes meter boven maaiveld niet gebouwd worden
- beperking van de verharding
- hoogte en omvang zijn binnen de ruit vrij
- buiten de ruit géén beplanting hoger dan één meter plaatsen

Leer bouwe wel?

Om uiteenlopende redenen zijn naast deze drie locaties nog enkele andere plekken aangewezen die in aanmerking komen als aanvulling op de meewerkzones. Deze liggen binnen de huidige bebouwing.

K6

Het aanwijzen van de O-, K- en A-weg als grootste deel van de meewerkzones moet volgens de Andelster bevolking niet betekenen dat er op geen enkele andere plek in het dorp kan worden bijgebouwd. Bouwen moet mogelijk zijn op eigen grond áchter huizen en op plekken tüssen de bomen. Daar waar nu bomen staan is het doorzicht reeds beperkt, bebouwing temidden van deze bomen maakt dan niet meer uit.

Het planten van bomen die doorzicht belemmerend zijn valt onder dezelfde restricties als het bouwen van opstallen. Géén open plekken dichtzetten. Voor deze inbrei-plekken binnen de huidige bebouwing, zou een standaard bouwvergunnings-procedure moeten gelden. Het verdient aanbeveling om ook voor deze kavels de ruit-vorm als bebouwingsoppervlak te hanteren.

Naast de genoemde meewerkzones voor nieuwe huizen dient verpaupering te worden tegengegaan van de bestaande bebouwing. Hiervoor wordt verwezen naar het gemeentelijk beleid. Woningen kunnen geschikt gemaakt worden voor ouderen, doorstroom binnen het dorp wordt op die manier mogelijk. In dit kader is het van belang een woonvorm te ontwikkelen waarin ouderen kunnen gaan wonen die enige behoefte aan nabije hulp van burens of professionele hulpverleners hebben. Van dit (ver)zorg-wonen zijn goede voorbeelden te vinden.

Een geschikte locatie om een project voor een dergelijke woonvorm te ontwikkelen ligt aan de rand van het noordelijk middengebied op het land van R. Clevering: centraal, niet uitzicht belemmerend voor de rest van het dorp en geschikt om een groter aanéengesloten gebouw, danwel enkele losse gebouwen vlakbij elkaar neer te zetten.

K6

In de bevolkingsprognose van Den Andel wordt een toename van het aantal ouderen voorspeld. De doorstroom naar een vorm van centraalwonen voor ouderen, in combinatie met de mogelijkheid aantrekkelijke woonlocaties te ontwikkelen voor jongeren en middelbaren langs de rand van het middengebied, zijn essentieel voor het vitaal houden van de gemeenschap.

De voorgestelde meewerkzones komen te liggen in wat nu landbouwgebied is. De ontwikkeling van deze locaties is derhalve afhankelijk van de bereidheid van de huidige grondeigenaren om een deel van hun land te verkopen. Het tijdspad van ontwikkeling staat van te voren niet vast. Ook de bepaling van de grootte van de kavels zal in de loop der tijd geschieden en kan per kavel verschillen.

Geleidelijkheid is hier het motto en niet gelijkvormigheid. Dit maakt verschillende ontwikkeltrajecten voor de kavels denkbaar. De ontwikkeling van een nieuwbouwwijkje, met gelijktijdige aanleg van infrastructurele voorzieningen is hier niet nodig.

Potenties en consequenties van de geselecteerde meewerkzones.

• Inleiding.

In de visie die door Den Andel is gevraagd, gaat het om het aangeven en scheppen van mogelijkheden om de wensen uit het dorp te realiseren. De feitelijke omstandigheid van het dorp en de wensen van de bewoners leiden tot een aantal uitgangspunten voor een visie op de toekomst van Den Andel. Deze maken het mogelijk samenhang te creëren tussen het ontwikkelen van aantrekkelijke woonlocaties en enkele natuur-, recreatie-, milieu- en economische doelstellingen.

In het dichtbevolkte Nederland wordt de druk op de grond, op de kwaliteit van de bodem, het oppervlaktewater, het landschap, het voedsel en het drinkwater steeds groter. Niet alleen wereldwijd maar ook in Nederland is het ontwikkelen van bio-diversiteit, het stimuleren van zelfvoorziening en de omschakeling naar multifunctioneel landgebruik wenselijk.

• De ruitvorm: verweving van tuin, landbouw en economische activiteiten. De randen van het te bebouwen oppervlak zouden kunnen worden beplant met walnotenbomen. Deze walnotenbomen staan in de tuinen van de bewoners. De zo ontstane zigzaggende walnotensingel vormt als het ware een buffer op eigen grond van de bewoners ten behoeve van de overgang van woongrond naar landbouwgrond.

Met recht van overpad en vruchtgebruik kan de boer het onderhoud en de opbrengst over deze walnotenplantage verkrijgen, of er kan een vereniging worden opgericht die zich gaat bezig houden met de exploitatie. Walnoten die op ecologische wijze gekweekt worden zijn momenteel zeer rendabel en het onderhoud vereist weinig tijd.

Natuurlijk kan ook iedere bewoner afzonderlijk zijn eigen invulling en/of vruchtgebruik hebben. Een beplantingsplan zorgt ervoor dat de vrije zone rond de ruit niet dichtweeft met een bladerdak.

De tuin achter deze bomensingel is gezien het bebouwingsvoorschrift alleen geschikt voor lage begroeiing.

Er wordt op dit moment in het algemeen nogal eens de bereidheid van boeren gevraagd spuitvrije zones aan te brengen langs de grens met niet-landbouwgrond. In de voorgestelde situatie langs de O-, K-, en A-weg is het denkbaar dat de bewoners tezamen met de boeren een moestuin ontwikkelen in de privé-tuin die zich achter de bomensingel bevindt. Er kan een gezamenlijk ecologische bestemming worden gegeven met een bio-divers karakter, bijvoorbeeld met een kruidenvegetatie. Zo dragen boeren en bewoners gezamenlijk bij aan het beheer van het milieu en wordt niet uitsluitend één van beide partijen aangesproken op de verantwoordelijkheid voor behoud van het landelijk gebied. Indien de boer dat wenst moet het hem uiteraard vrij staan om de grond achter de ruit in het geheel niet te verkopen en deze zelf als overgangszone te gebruiken tussen landbouw en tuin.

K7

B1
B2
B3

K8

- Voorzieningen.

Traditioneel zorgt de overheid voor aanleg en onderhoud van het riool en voor de verlichting en bestrating van de wegen. De afwezigheid van de rioolvoorziening bij de meewerkzones biedt de mogelijkheid deze ongebruikelijke situatie in een voordeel om te zetten door het ontwikkelen van lokale afvalwaterbehandeling en -inzameling.

Het centrale afvoerriool van Den Andel is bemeten op een hoeveelheid woningen die veel groter is dan het huidige aantal. De rioolbuis is daardoor veel te groot voor het aantal erop lozende woningen waardoor het gevaar van verstopping ontstaat tengevolge van de bezinking van drab. Om het riool stromend te houden zijn grote hoeveelheden water nodig. De in het naburige Warffum gelegen aardappelmeelfabriek 'Rixona' loost vergaand voorbehandeld afvalwater op deze rioolbuis, waarmee op dit moment het riool stromend wordt gehouden. Rixona wil, net als vele andere bedrijven op dit moment, zo snel mogelijk een gesloten watercircuit binnen het bedrijf bereiken. Hiermee zijn zij al een groot eind op weg. Dit biedt Rixona de mogelijkheid in de nabije toekomst af te koppelen van het riool. Wie houdt het riool dan nog open?

De situatie in Den Andel biedt de mogelijkheid tot het ontwikkelen van een demonstratieproject over afvalverwerking op locatie.

In eerste instantie zou bereikt moeten worden dat grijs- en zwartwater binnen de huishoudens worden gescheiden. Voor de behandeling van het grijswater kan worden gedacht aan systemen binnenshuis en aan landschappelijk in te passen heliofieten-filters. Dit zijn rietvelden die een ecologische en recreatieve waarde kunnen krijgen. Het verzamelen en behandelen van dit grijze water kan per woning of per aantal woningen gebeuren en kan worden hergebruikt voor het spoelen van de w.c., of kan naar het oppervlaktewater worden teruggeleid.

Voor de inzameling, opslag en voorbehandeling van het zwarte water kan in de meewerkzones de septictank worden gebruikt, dit geeft de mogelijkheid om de kavels ongelijktijdig te ontwikkelen.

De oude bebouwing in Den Andel kan op termijn via hergebruik van oude septictanks of plaatsing van nieuwe zijn afvalwater eveneens ter plaatse behandelen en hoeft dan niet langer via het bestaande rioleringsysteem af te voeren. Het projectresultaat zou dan zijn dat de gemeenschap afvalwaterbehandeling in of nabij de woning en het dorp heeft.

Er is nog volop onderzoek gaande en er is nog onderzoek nodig voor afvalverwerking op locatie. Den Andel kan hierin een rol vervullen en een voorbeeldproject worden op het gebied van duurzame afvalwater-verwerking en -behandeling.

2. Activiteiten en economische perspectieven.

Uitgangspunt is conclusie: *Het moet mogelijk zijn bedrijfsactiviteiten te ontwikkelen en te huisvesten op eigen woongrond. Het ontwikkelen van economische activiteiten moet worden gestimuleerd.*

Kleinschalige economische activiteiten zijn essentieel voor de toekomst. Dit betekent dat economische activiteiten op eigen terrein van de woningen en de daarvoor benodigde opstallen worden toegelaten.

B2

B5

K9
B3

P3

De opstallen moeten wat betreft hun plaatsing op de kavel voldoen aan de maximale bebouwingsgrens, de activiteiten mogen niet in strijd zijn met milieu- en hinder- wetseisen.

De meewerkzones creëren interessante woninglocaties die de aantrekkelijkheid van het woonklimaat in Den Andel verhogen.

Het aantal jonge gezinnen met kinderen zal hierdoor toenemen waardoor behoud van de lagere school aannemelijk is.

Ten gevolge van de meedenkdag is het initiatief tot een peuterspeelzaal genomen, welke inmiddels is opgericht. Eveneens naar aanleiding van de meedenkdag is een corvee-groep opgericht voor het onderhoud van de begraafplaats.

In samenhang met de voorstellen tot het ontwikkelen van ecologische corridors en tot het toegankelijk maken van het land middels fiets- en wandelpaden is er wellicht een mogelijkheid om een horeca-gelegenheid rendabel te exploiteren. De economische mogelijkheden die samenhangen met de oprichting van een kenniscentrum en/of proefbiologischcentrum moeten nader worden onderzocht.

Voor het beoordelen van economische perspectieven in de biologische landbouw is onderzoek en voorlichting nodig.

Excursies voor bewoners naar bedrijven die in en om Den Andel hun activiteiten hebben is goed voor het begrip van elkaars posities. Op de doordenkdag op 10 juli j.l. zijn afspraken gemaakt met Rubertus Clevering - boer en met Marcel van der Meiden - bloem-kweker, voor een bezoek aan hun bedrijf. Rixona heeft zich ook bereid verklaart om middels een excursie voor omwonenden, kennis te laten nemen van hun produktiemethoden.

3. Recreatie.

Uitgangspunt is conclusie: *Het vergroten van deikbaarheid van het landschap is zeer wenselijk en zal moeten worden vormgegeven op een manier waarin boeren en bewoners zich beiden kunnen vinden.*

De combinatie van wandel- en fietspaden met ecologische corridors kan tot een interessant stelsel van natuur-educatieve paden leiden. In het kader van ontsluiting van het landschap en ontwikkeling van bio-diverse natuur kunnen ook grotere projecten worden ondernomen, zoals het in ere herstellen van oude waterlopen.

Er is een duidelijke behoefte bij de bevolking aan verbreding van de lokale mogelijkheden tot recreëren. Als in de nabije toekomst de fabriek Rixona voldoende toegerust is met een zelfvoorzienende waterzuivering, dan zijn de huidige vijvers die ten westen van de fabriek liggen niet meer nodig voor produktiedoeleinden. Deze vijvers liggen aan de grens met Den Andel en zouden gebruikt kunnen worden voor recreatieve en ecologische doeleinden. Dit zal met Rixona moeten worden besproken en nader worden uitgewerkt.

4. Landgebruik.

Uitgangspunt is conclusie: *Boeren en bewoners in en rond Den Andel zullen gezamenlijk zorg moeten dragen voor het scheppen van voorwaarden voor een grote en toenemende (bio)-diversiteit in het landschap.*

Landschap is behalve ruimte- en voedselproducent ook noodzakelijk voor een gezonde fysieke en mentale leefomgeving.

In de gesprekken met de bewoners (burgers en boeren) van Den Andel blijkt duidelijk dat een gezonde leefomgeving door iedereen erg belangrijk wordt gevonden.

naar, want het ging om de wijze bevestiging

B1
B3

P2

P1

B1
B3

K
10

P1

Gebrek aan communicatie tussen bewoners en boeren heeft geleid tot wederzijds wantrouwen over elkaars standpunten. Bij diegenen die aanwezig waren tijdens de meedenkdag is hierin wel enigszins verandering gekomen. Wij kunnen nu concluderen dat het duidelijk is dat voor een groot deel van de bewoners geldt dat zij zich in hun omgeving beter op hun gemak voelen als zij de indruk hebben dat gewasbeschermingsmiddelen die de boeren gebruiken en die daarbij in de lucht, de grond en in het water terecht komen, milieuvriendelijk zijn. De bewoners realiseren zich dat boeren niet voor hun plezier en met kwade opzet gif op de gewassen spuiten. Geleidelijke omschakeling naar biologische landbouw, indien deze renderend is voor de boeren, zou voor alle betrokkenen het verblijfsgenot in het gebied kunnen vergroten. Om de mogelijkheden van het gebied in het juiste lokale perspectief te kunnen plaatsen, is onderzoek vereist op een aantal gebieden tegelijk.

B1
B2

In het gebied rondom en in Den Andel zou, afgezien van omschakeling naar biologische landbouw, een begin gemaakt kunnen worden met het toepassen van een maai- en spuitbeleid aan de randen van greppels en sloten, langs perceelsgrenzen en aan de rand met de bebouwing, een beleid dat de biodiversiteit van flora en fauna vergroot. Hiervoor zou een inventarisatieproject moeten worden gestart dat de huidige waarden van het landschap in kaart brengt.

B3

Tevens zou in dit gebied in samenwerking met de boeren kunnen worden bekeken of het land via wandel- en fietspaden meer kan worden ontsloten. De boeren worden op die manier betrokken bij het landschapsonderhoud. Voor het gebied rond Den Andel kunnen op dezelfde manier als voor gebieden uit de E(ecologische) H(oofd)S(tructuur) overeenkomsten met boeren worden opgesteld op grond waarvan zij de natuurlijke waarden van het gebied behouden danwel versterken. Hierin wordt ook de bereidheid vastgelegd van boeren om over hun land fiets- en wandelpaden aan te leggen. Het gebied rond Den Andel ziet team 2X als een waardevolle bijdrage aan het ecologisch areaal rondom de Waddenzee. Hoewel het gebied vlak onder Lauwersland buiten de EHS valt, is er alle reden toe om dit gebied met even veel zorg en respect voor eigen schoonheid te bewaken. Ook hier kunnen ecologische corridors ontwikkeld worden, ook in dit gebied zouden boeren moeten worden ondersteund in hun bereidheid het landschap te onderhouden en daarmee de bewaker te worden van het karakter van het noorden, dat zich juist zo typeert door de enorme uitgestrektheid en openheid.

De economische en maatschappelijke perspectieven voor biologische landbouw nemen ook in Nederland, als hekkensluiter van een internationale tendens, sterk toe. Vanaf 2001 geldt het voorschrift dat produkten slechts biologisch genoemd mogen worden indien zij voortkomen uit biologische kiemen en zaailingen. Het kweken van dit biologisch uitgangsmateriaal is een nog braakliggende produktmarkt. Hetzelfde geldt voor biologisch gras voor de veeteelt in de biologische vlees-, melk-, en botermarkt.

De mogelijkheden van ontwikkeling van biologische landbouw, de afzetmogelijkheden en produktiemethoden, zijn bij de producenten rondom Den Andel misschien onvoldoende bekend. Het vergroten van de kennis van de boeren en de bevolking hieromtrent is noodzakelijk om keuzes voor de langere termijn te kunnen maken.

P2
P1

IV. Conclusie

In Den Andel zijn ruimtelijke en sociale voorwaarden aanwezig die interessante perspectieven bieden voor ontwikkelingen in het landschap, in de ruimtelijke ordening en voor de continuïteit van de gemeenschap. Voor verwerkelijking van wensen van bewoners en voor de in deze visie genoemde ruimtelijke en sociale mogelijkheden is het noodzakelijk dat projecten worden gestart waarin bewoners, boeren en deskundigen deelnemen. Een suggestie hiertoe is in de verschillende bijlagen gedaan.

Ontwikkeling van bio-diversiteit, en omschakeling naar multifunctioneel landgebruik, stimulans van zelfvoorzienendheid zijn noodzakelijk voor een land als Nederland waar de druk op de grond, op het drinkwater en op het voedsel steeds groter wordt. Wereldwijd wordt aandacht gevestigd op projecten en besluitvormingen die betrekking hebben op genoemde onderwerpen. In Den Andel is de mogelijkheid aanwezig om in een kleine gemeenschap een samenhangend ruimtelijk beleid te voeren waar genoemde onderwerpen met een feitelijke situatie kunnen worden geïllustreerd. Het is dan ook aannemelijk dat geld zal kunnen worden gegenereerd, via bedrijven of overheid, om onderzoek en voorbeeldprojecten te faciliteren die in dit kader in Den Andel worden uitgevoerd.

Voor een nadere uiteenzetting van argumenten voor zelfvoorzienendheid, vermeerdering van de bio-diversiteit, lokale afvalwerking en multifunctioneel grondgebruik wordt verwezen naar de bijlagen en de daarin aangehaalde literatuur.

Het combineren van de geïnventariseerde wensen van Den Andel, met de ruimtelijke ligging, met het voortschrijdend inzicht over beheer van de natuurlijke omgeving en met de leefbaarheid in het dorp, heeft ertoe geleid dat de door de gemeente gestelde randvoorwaarden waaraan de meewerkzones zouden moeten voldoen, volgens team 2X op sommige punten moeten worden herzien. Wij hopen dat de gemeente onze bevindingen deelt en deze randvoorwaarden als 'zacht' zal beschouwen, en op basis van voortschrijdend inzicht bereid is haar eerder ingenomen standpunt te verlaten om open te staan voor een advies, dat haar de mogelijkheid geeft binnen haar grenzen een pilot-project te organiseren waarin ruimtelijke ordening een integrale, integrerende en innoverende kracht heeft.

V. Hoe nu verder.....

Er zijn initiatieven nodig van mensen die iets willen doen voor de vormgeving van de toekomst.

Ter bevordering van de communicatie zou de eerste stap kunnen zijn om de excursies die op de doordenkdag zijn afgesproken ook daadwerkelijk te organiseren.

Ten behoeve van kennisvergroting zou daar het organiseren van één of enkele voorlichtingsavonden met thema's over bio-landbouw, ontwikkeling van eco-corridors, water- en afvalzuivering op lokale schaal en andere onderwerpen aan toegevoegd kunnen worden.

De oprichting van de stuurgroep "zo ken't ook" is een goed onderwerp voor de eerstvolgende 'denkdag'.